

ÇİN'İN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI VE KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

CHINA'S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND APPROACHES TO ITS PROTECTION

Sema GÖKENÇ GÜLEZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi

Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

gokencsema@nevsehir.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1787-9328

ÖZ

Sahip olduğu geniş coğrafyası, köklü ve uzun tarihi, tarihteki önemli buluşları ile dikkat çeken Çin'in bünyesinde çok sayıda farklı etnik grup barındırması, somut ve somut olmayan kültürel mirasının çeşitliliğine sebep olmuştur. Çin geleneksel kültürüne önem vermekte ve bu bağlamda Çin hükümeti kültürel değerlerini koruma yönünde stratejiler izlemektedir. Çin hükümetinin 2004 yılında UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması sözleşmesini imzalayarak soyut kültürel varlık ve değerlerin yerel ve uluslararası düzeyde tanınırlığını artırmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda kültürel değer ve varlıkların korunması anlayışını ve bilincini halk tabanında da oluşturmak adına 2006 yılında "Çin Kültürel Miras Günü" olarak her yıl Haziran ayında kutlanan özel bir gün belirlemiştir. Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Yasasının yürürlüğe girmesi Çin'in resmi olarak sahip olduğu mirası koruma konusunda ne kadar kararlı olduğunun bir göstergesidir. Bugün UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras listesinde Çin'in 40'in üzerinde kültürel miras öğesinin bulunması Çin'in kültürel değerlerinin zenginliği ve çeşitliliğini göstermektedir. Çin teknolojiyi somut olmayan kültürel miras öğelerinin korunması, anlatılması ve tanıtılmasında da sıklıkla kullanmaktadır. Bu çalışmada; öncelikle somut olmayan kültürel miras terimi ve korunması ele alınarak, Çin'in Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerinin UNESCO'daki listesi ve Çin'in somut olmayan kültürel mirası korumasına yönelik yaklaşımları incelenmiştir.

ABSTRACT

China with its wide geography, deep-rooted and long history and important inventions in the history drawing attention, having many different ethnic groups has led to diversity of its tangible and intangible cultural heritage. China gives importance to its traditional culture and in this context, the Chinese government follows strategies and takes measures to protect its cultural values. The Chinese government signed the UNESCO agreement on protection of intangible cultural heritage in August 2004, aiming to increase the recognition and protection of intangible cultural property and values at local and international level. However, in order to give insight and raise awareness about the protection of cultural values and properties among the people, in 2006 China designated a special day celebrated in June every year as "Chinese Cultural Heritage Day". With the entering in force of China's law on the protection of Intangible Cultural Heritage, it indicates that China is committed to preserving its heritage. Today, the presence of more than 40 cultural heritage items of China in the UNESCO's Intangible Cultural Heritage list shows the richness and diversity of China's cultural values. Along with the modernization, China is frequently mentioned about the developments in the field of technology. Besides, China also uses the technology to protect, explain and promote the intangible cultural heritage items. In this study, firstly the term of intangible cultural heritage and its protection are discussed and the UNESCO list of China's intangible cultural heritage items and approaches to the protection of intangible cultural heritage will be analyzed.

Geliş Tarihi:

16.05.2023

Kabul Tarihi:

24.09.2023

Yayın Tarihi:

06.10.2023

Anahtar Kelimeler

Somut olmayan kültürel miras

Çin Halk Cumhuriyeti

Çin'in somut olmayan kültürel mirası

Keywords

Intangible cultural heritage

The People Republic of China

Intangible cultural heritage of China

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1297965>

Atıf/Cite as: . Gökenç Gülez, S. (2023). Çin'in somut olmayan kültürel mirası ve korunmasına yönelik yaklaşımları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, İhtisaslaşma Özel Sayısı*, 78-91.

Giriş

Bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve âdetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi-manevi değerler bütünü olan kültür, millet kavramının temellerinden biridir (Kafesoğlu, 1992, s. 15). Küresel kültürel kodların gelişmesi, millî kültür öğelerinin günlük yaşamın dışında kalması, toplumların millî kültürü aktarıp yeniden üretememe sorunuyla karşılaşması gelecek nesillerin tamamen özünden farklı bir kültürün insanı olması tehlikesini de beraberinde getirmiştir (Kolaç, 2009, s. 20). İnsanoğlunun var olduğu andan itibaren yaşadığı, oluşturduğu, geliştirdiği, biriktirdiği ve kendinden sonraki nesillere aktardığı kültürel miras, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir köprü kuran, toplulukların paylaştıkları ortak bir bağdır (Tunçer, 2017, s. 3). Kültürel mirasın sadece tek bir ülke ya da medeniyete ait bir kavram olmaması ve insanlığın ortak mirası olmasından dolayı, bu mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması son derece elzemdir. Nitekim tarih boyunca ortaya çıkan kültürel miras ve değerlerin gelecek kuşaklar tarafından anlaşılması, benimsenmesi ve yorumlanması, kültürel mirasın izlenilen doğru stratejiler ile korunması sonucunda gerçekleşmektedir. Somut ve somut olmayan şekilde ikiye ayrılan kültürel miras, ait olduğu ve ortaya çıktığı toplumun tüm birikimlerinin toplamıdır. Somut kültürel mirasın korunması bilinci uluslararası düzeyde yerleşmiş bir olgu iken, somut olmayan kültürel mirasın korunması kavramı son yıllarda tüm dünyada dikkat çeken bir kavram olmuştur (Amato vd., 2017). 20. yüzyılın sonlarından itibaren, küresel sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı tahribat ve tehdit nedeniyle, insanlar tarafından uzun tarih boyunca yaratılan zengin ve çeşitli somut olmayan kültürel miras ciddi bir krizle karşı karşıyadır (Kolaç, 2009, s. 20). Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve nesilden nesile, gelecek kuşaklara aktarılması ancak bu mirasın sürdürülebilir olmasıyla mümkündür. Bu noktada geleneksel kültürüne sıkı sıkıya bağlı olan Çin, binlerce yıldır oluşturduğu geleneksel kültürünün günümüze ulaşmasını ve sürdürülebilir olmasını sağlaması ile dikkat çeken medeniyetlerden birisidir. Çin, 4000 yıllık yazılı tarihi, dört büyük buluşu, dünyanın en kalabalık ülkesi oluşu, bünyesinde çok sayıda etnik grubu barındırmasıyla, dünya üzerindeki birçok ülkenin arasında çoklu kültür çeşitliliği ve tarihsel zenginliği ile öne çıkmayı başaran medeniyetlerden biri olmuştur. 21. yüzyılda ekonomi açısından beklentilerin üzerinde büyümesi ve teknoloji alanında yaptığı çalışmalar ile adından sıklıkla söz ettiren Çin antik dönemden miras alıp günümüze kadar taşımayı başardığı geleneksel kültürünü korumaya devam etmektedir. Üstelik geleneksel kültürünü muhafaza etmekle kalmamış, bunu aynı zamanda sürdürülebilir de kılmıştır. Çin binlerce yıldır yaşayan bir tarih geleneğine sahiptir ve bu gelenek onu dünyadaki en uzun ömürlü ve kesintisiz uygarlık yapmıştır. Muhtemelen bu yüzden geçmişle özgün ve yakın bir bağ sürdürmektedir (Corienne, 2015, s. 13). Çin'in yaklaşık olarak 3000 yıldır kendine ait, kendi kültürünün tüm detaylarını taşıyan simgesel bir yazı diline sahip olması da, kültürünün çağımıza kadar ulaşmasını sağlamıştır. Çin'in kadim bir uygarlık olarak günümüze dek ulaşmasının sebebi de budur.

Uzun bir tarihe ve geniş bir coğrafyaya sahip olan Çin'i, Çin kültürünü, kültürel mirasını ve bu mirası koruma yöntemlerini anlamak için tarihi süreç içerisinde Çin'in gelişimini, dönüşümünü ve bu süreç içerisinde geçtiği evreleri anlamak gerekmektedir. Çin'in bugün sahip olduğu kültür birikiminin kökeni geleneksel Çin'e yani antik döneme dayanmaktadır. Çin 21. yüzyılda küreselleşme ile beraber dünyanın sayılı ekonomileri arasında yer alsa da, ilk çağdan beri Çin'de geçmişle bugün bir aradadır. Çin protohistoryası alanında uzmanlaşmış ve Orta Asya üzerine araştırma yapan Arkeolog ve Sinolog Corinne Debain-Francfort, Çin'in ders alınması gereken bir kılavuz, mekân ve zaman kavramayı sağlayan bir araç niteliğinde olduğunu ve Çin'in geçmişinden örnek alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, belleğin aracı yazının, Çin uygarlığının temel değerlerinden biri olduğunu belirtmektedir (Debain-Franchfort, 2015, s. 14).

Somut olmayan kültürel miras, Çin gibi tarihi ve gelenekleri binlerce yıl öncesine dayanan medeniyetlerde tarihin bir noktasında kendisine yer edinmiş olan pratiklerin, alışkanlıkların ve düşünce tarzlarının günümüze ulaşmasını sağlayan eşsiz bir taşıyıcısı olma görevini üstlenmiştir. Çin'de geniş bir coğrafyaya yayılan etnik çeşitlilik, Çin'in farklı bölgelerindeki gelenek, görenek, şiir, masal, efsane, geleneksel müzik, dans, drama, opera, sahne sanatları, geleneksel el sanatları, festivalleri gibi somut olmayan kültürel öğelerini de zenginleştirmiştir. Dünyanın en eski uygarlıklarından biri olan Çin, uzun ve köklü tarihi boyunca renkli ve bir o kadar da çeşitli somut olmayan kültürel mirasını oluşturmuştur. Çin'in sahip olduğu bu miras tüm etnik kökenden gelen insanların oluşturduğu Çin medeniyetinin vücut bulmuş halidir. Ne yazık ki, birçok kültürel öge teknik imkânsızlıklardan ötürü henüz onları koruma bilincine erişememiş olduğumuz erken dönemlerde usulüne uygun şekilde korunmadığı için günümüze ulaşmadan tarihin tozlu sayfalarında kaybolmuştur. Geleneksel değerlerine bağlı olan ve geçmişle bugünün aynı anda yer aldığı Çin ise hem somut hem de somut olmayan kültürel miras öğelerine sahip çıkarak

çoğu mirasın günümüze kadar ulaşmasını sağlamak adına çeşitli stratejiler izlemekte ve tedbirler almaktadır. Öte yandan; Çin'deki hızlı küreselleşme ve sosyo-ekonomik gelişme, somut olmayan kültürel mirasın korunmasını tehdit etmektedir. Yenilenmeyen bazı değerli etnik kültürler kaybolmaya yüz tutarken, halk ateşi, müzik, dans, akrobasi, yerel fener gelenekleri, geleneksel sanatlar ve zanaatlar yavaş yavaş gözden kaybolmaktadır (Qing & Zheng, 2018, s. 2). Bu sebeple, Çin'in sahip olduğu somut olmayan kültürel mirası koruma yöntemlerini ve bu husustaki yaklaşımlarını incelemek somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik bir örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda dijitalleşme çağında olduğumuz bir dönemde, teknolojik gelişmeler ile dijitalleşmede ivme kazanmış olan Çin'in somut olmayan kültürel mirasın korunmasında izlediği stratejileri ve aldığı önlemleri ele almak, bu mirasın korunma yöntemlerini anlamak açısından önemlidir.

Çin'deki somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik yaklaşımlarla alakalı yapılan çalışmalardan, Qing ve Zheng (Qing & Zheng, 2018) Çin'deki Somut Olmayan Kültürel Miras'ın korunmasını Fikri Mülkiyet Haklar perspektifinden ele almış ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasının uluslararası toplumun insan haklarına olan bağlılığının bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır. Nitekim UNESCO'nun Kültürel Çeşitlilik Evrensel Beyannamesi'nde şu şekilde geçmektedir: "Kültürel çeşitliliğin savunulması etik bir zorunluluktur ve insan onuruna duyulan saygıdan ayrı düşünülemez. İnsan hakları, özellikle azınlıklar ve yerel halkın insan haklarını ve temel özgürlüklerini koruması anlamına gelmektedir (Torres, 2002)." Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirasının dijital olarak korunmasına yönelik araştırmalar (Zhou vd., 2019) Çin hükümetinin çeşitli dijital araçlar kullanarak kaynak toplamak amacıyla somut olmayan kültürel mirası dijital olarak korumaya dair izlediği yöntem ve aldığı tedbirlerden bahsetmekte ve Çin hükümetinin izlediği stratejilerin doğrultusunda dijitalleşmenin kültürel mirası koruma yolundaki ana akımlardan biri olduğu görülmektedir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına yönelik dijital ortamda koruma stratejileri üzerine yapılan araştırmalar: taşıyıcı, standartlar, süreç, faktör, kullanım gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır. Rusalić (Rusalić, 2009), miras bilgilerini korurken ilk olarak dikkate alınması gereken şeyin, dijitalleştirilmiş miras ikamesinin üzerinde bulunduğu fiziksel taşıyıcı olduğunu, ardından veri tabanı oluşturma ile ilgili, ağdaki dijital versiyonun telif hakkı ve mirasın uluslararası yayılımın önündeki dil engeli gibi sorunlar olduğunu işaret etmektedir. Robbins (Robbins, 2010) ise dijital koruma stratejisi hakkınca üç aşamalı bir örnek vermiştir. Bunlar; Yerel geleneklerin geliştirilmesine yönelik yeni teknolojilerin geliştirilmesi, medya, modern anlatım modelleri gibi gelişen teknolojiler aracılığı ile yerli geleneklerin sergilenmesi ve yeni teknolojiler geliştirmek için yerel geleneklerin uygulanmasıdır. Zhai, Liu ve Xu ise bölgesel dağılım, tema dağılımı ve birinci sınıf somut olmayan kültürel miras türlerinin dağılımlarını karşılaştırdıkları çalışmada, Çin'deki dijital koruma stratejisine yönelik uzun vadeli bir koruma stratejisi önermek için zayıflıklar, fırsatlar ve tehditleri analiz etmiştir (Zhai vd., 2019).

Gelişmiş teknolojinin tüm nimetlerinden faydalandığımız günümüzde artık bu tür somut olmayan kültürel miras öğelerinin uygun yöntemlerle korunması mümkün hale gelmiş, bu konuyu önemseyen devlet birimleri, üniversiteler ve müzeler de bu doğrultuda gerekli adımları atmaya başlamışlardır. Bu bağlamda, Çin'in özellikle somut olmayan kültürel miras öğelerini korumaya yönelik uyguladığı yöntemlerin araştırılması, kadim Çin medeniyetinin geleneksel kültür öğelerinin günümüze kadar kesintisiz şekilde ulaşır olmasının nedenlerini ve yöntemlerini anlamamızı sağlayarak, geçmiş ile günümüz arasında görünmez köprü vazifesi gören somut olmayan kültürel miras öğelerini koruma yolundaki Çin'in düşüncelerini ve ideolojisini anlamamıza ışık tutacaktır. Uzun tarihi süreçte oluşan geleneksel kültürünü koruyan ve modernleşen dünyada küreselleşmenin sebep olduğu tehditlere rağmen, kültürünü sürdürülebilir kılan Çin, somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunması hususunda da benzer bir yaklaşım benimsemektedir. Bugün hala yaşayan bir tarihe sahip olan Çin'in kültürel birikimlerinin toplamı olan kültürel mirası koruma yöntemleri, izlediği stratejiler ve bu doğrultuda aldığı önlemler kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlaması açısından önemlidir. Bu sebeple Çin'in kültürel miras yönetimi ve korunmasına dair yaklaşımının incelenmesi kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına dair yöntemlerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu sebeple, çalışmada Çin örneklem olarak ele alınarak, Çin'in somut olmayan kültürel mirası ve bu mirası koruma yöntemleri analiz edilecektir.

Somut Olmayan Kültürel Miras

Dünya kültür mirası *Somut Kültürel Miras* ve *Somut Olmayan Kültürel Miras* olarak ikiye ayrılmaktadır. Somut Kültürel Miras antik kültürlerle ait mimari yapılar, mağaralar, mezarlar, taştan oyma eserler, "tarihi ya da tarih öncesi dönemlere ait döneminin sosyal ve kültürel hayatından izler yansıtan her türlü obje, eser, belge ve farklı dönemlere ait el yazmalarını" içermekte ve (Uzunel & Özdemir: 2022) bahsi geçen öğeler somut kültürel

mirasların kapsamını oluşturmaktadır. Somut Olmayan Kültürel Miras ise nesilden nesile aktarılabilen her türlü geleneksel ritüel, sosyal uygulama, gösteri sanatı, sözlü gelenek ve bayram etkinliği gibi öğelerden oluşmaktadır. Somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelmektedir (UNESCO, 2003). Somut ve somut olmayan her iki kültürel miras türü bugün Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) sözleşmeleri ile korunuyor olsa da, geçmişte sadece evrensel değere sahip eserler somut kültürel miras koruma kapsamında olmuştur. UNESCO'nun 16 Kasım 1972 tarihinde yayınladığı Kültürel ve Doğal Dünya Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesine ve öncesinde yayınlanan sözleşmelere bakıldığında sadece arkeolojik karakterli yapıların, mağaraların, harabelerin, tarih, sanat ve bilim bakımından evrensel değere sahip eserlerin kültürel miras olarak görüldüğü ve bunların koruma kapsamı altına alındığı görülebilir. Bu durumda UNESCO'nun sözleşmesine göre sadece somut kültürel miras öğeleri kültürel miras olarak kabul edilirken, somut olmayan kültürel miras öğeleri gündemde dahi değildir.

Somut olmayan kültürel miras terimi üzerine yayınlanan makalesinde Oğuz (2013, s. 6); somut olmayan kültürel mirasın bilimsel bir disiplin olmadığını, bunun yerine bir kültürel miras koruma programının adı olarak ortaya çıktığı görüşünü savunmaktadır. Oğuz'a göre yukarıda bahsi geçen 1972 yılında yayınlanan sözleşmede kültürel mirasın korunmasına yönelik güçlü bir vurgu yapılmış olsa da, sözleşmede korunması gereken kültürel miras algısının *obje/ nesne ve yapı/ mimari* odaklı olduğunu göstermektedir. Bu durum 1972 yılı öncesinde kültürel mirasın somut olan kültürel miras öğelerinden oluştuğunu göstermektedir. Bu noktada 1972 yılında yayınlanan sözleşmenin çerçevesine istinaden, aydınlar korunması gereken kültürel mirasın nesne ve yapılardan ibaret olmadığını savunarak tepki göstermişlerdir. Aydınlardan yükselen itirazlar üzerine bir önceki sözleşmenin üzerinden henüz bir yıl bile geçmeden 1973 yılında "1954, 1970 ve 1972 sözleşmelerinin kapsamı dışında kalan kültürel mirasın UNESCO bünyesinde korunması" temalı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı sonucunda Bolivya Deklarasyonu adıyla bilinen ve folklorun de korunması gereken miras kapsamına alındığı bir belge yayınlanmıştır. Hemen sonrasında UNESCO tarafından *Materyalsiz Miras Bölümü* kurularak somut olmayan kültürel miras öğelerinin korunması adına ilk adım atılmıştır. Kurulan bu bölümün adının folklor yerine materyalsiz miras olarak belirlenmesi aslında folklor teriminin yeterince kapsayıcı bulunmadığı, bunun yerine somut olmayan kültürel öğelerinin tümünün kapsanmasının hedeflendiğini gösterir niteliktedir. Daha sonra farklı bildirimlerde ve toplantılarda folklor ismine geri dönüşler olmasına ve hatta farklı terimler kullanılmasına rağmen, "Sözleşme'nin tanım ve kapsam kısımlarına bakıldığında, somut olmayan kültürel miras teriminin bilinen tanımları çerçevesinde folkloru nazaran daha fazla miras unsurunu tanımladığı ve kapsadığı düşüncesinin sözleşme metnini oluşturan uzmanlar ve bu metni kabul eden devletler arasında kabul gördüğü anlaşılmaktadır (Oğuz, 2013)."

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Kültürel mirasın korunması, kültürel varlıkların, tarihsel, sanatsal, arkeolojik, antropolojik, mimari veya diğer önemli değerleri nedeniyle gelecek nesillere aktarılması amacıyla korunması ve sürdürülmesi için harcanan çaba ve yapılan faaliyetleri kapsamaktadır. Kültürel miras, insanlık tarihinin ve kültürünün önemli bir parçasıdır ve kültürel mirasın korunması gelecek nesillerin kültürel mirasa sahip olmalarını ve ondan faydalanmalarını sağlamaktadır. Bahsi geçen koruma, kültürel varlıkların fiziksel olarak korunmasını, restore edilmesini, belgelenmesini, tanıtımını ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını içermektedir. Bir başka deyişle kültürel bir mirası korumak, bahse konu olan mirasın beklenen ya da beklenmedik olası bir kriz durumunda varlığını sürdürebilmesini sağlamak amacıyla zarar görmesini önlemek için gerekli önlemleri kriz durumu ortaya çıkmadan önce planlamayı ve uygulamaya koymayı ifade etmektedir.

Somut olmayan kültürel bir miras öğesini korumanın iki ana yöntemi olduğu söylenebilir. Birinci yöntem somut objelerin bakımı, onarılması, modellenerek kopyalarının üretilmesi ve saklanması işlemlerine dayanmaktadır. Ancak somut kültürel varlıkların korunması hususunda oldukça işe yarayan bu yöntemler, somut olmayan kültürel varlıklarını durağan hale getirerek, canlılıklarını yitirmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu yöntem tercih edilmemektedir. İkinci yöntem ise söz konusu somut olmayan kültürel miras öğesinin sürdürülebilir kalkınma modeli ile desteklenerek canlılığının sürdürülmesine dayanmaktadır (Yang, 2021, s. 104). Bu yöntemde çevre dengesi ve ekonomik büyüme hedeflenerek, hem doğal kaynakların etkin kullanımı, hem de gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmadan bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını

karşılayabilmeleri sağlanmaktadır. Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin uyulması gereken bazı temel ilkeler (Yang, 2021, s. 104-105). bulunmaktadır. Somut olmayan kültürel mirasın tam olarak korunması ancak bu ilkeler uygulandığında mümkün olur. Bu ilkeler ise şu şekilde sıralanabilir:

Yaşam ilkesi; Somut olmayan kültürel miras insan bilgeliliğinin vücut bulmuş halidir. Bu nedenle somut olmayan kültürel mirasın korunması sürecinde, söz konusu somut olmayan kültürel mirasın canlılığının sağlanması ve sürekli olarak geliştirilmesi için yaşam ilkesi benimsenmelidir.

Değişim ilkesi; Yaşayan veya yaşama iç içe olan her şey değişime uğrama eğilimindedir. Bu değişim pozitif bir değişim olabileceği gibi negatif yönlü bir değişim de olabilir. Pozitif yönlü değişim söz konusu somut olmayan kültürel mirasın var olduğu ortam ve zamandan etkilenerek, varlığını koruyarak gelişmesini ifade eder. Somut olmayan kültürel mirasın bu ilke doğrultusunda değişmesine engel olunmaması, bu yeteneğinin korunması ve teşvik edilmesi onu korumanın en iyi yoludur. Negatif değişim ise evrenin en temel yasalarından biri olan entropiyi, yani zamanla bozulmayı ve yok olma eğiliminde olmayı ifade eder. Negatif yönlü değişim, pozitif yönlü değişimin tam tersi şekilde söz konusu somut olmayan kültürel mirasın var olduğu ortam ve zamandan etkilenerek, varlığını koruyamayarak zaman içerisinde yok olmasını veya ana hatlarını kaybederek bozulması anlamına gelmektedir.

Bütünlük ilkesi; Somut olmayan kültürel miras ögesinin bulunduğu fiziksel ortama olan ekolojik ve kültürel bağı ifade eder. Her somut olmayan kültürel miras ögesi, kendi varlığını sürdürdüğü ortamda ekolojik ve kültürel bağı ile olan bütünlüğü gözetilerek korunmalıdır.

İnsan-merkezçilik ilkesi; Somut olmayan kültürel mirasın korunması insanlığın ve insanların ihtiyaçları ile ters yönlü olmamalıdır. İnsanın doğa üzerindeki en baskın ve en zeki tür olduğu gerçeği düşünüldüğünde, insanın yararına olmayan bir şeyin varlığını sürdürebilmesi imkânsız olmasa da oldukça güçtür. Hele ki insanların çıkarları ile ters düşen her şey, yok edilmek üzere kasıtlı çabalara maruz kalacaktır. Dolayısı ile korunması planlanan mirasın insan çıkarlarına da ters düşmemesi önemlidir. Ancak bu şekilde insanlığın söz konusu somut olmayan kültürel mirası bir görev ve sorumluluk gibi görerek korunması mümkün olabilir.

Çin'in Somut Olmayan Kültürel Miras Ögelerinin UNESCO'daki Yeri ve Tarihi

Köklü tarihi, kâğıdı ve matbaayı icat etmesi, etnik çeşitliliği, tarih yazıcılığı ve yüzölçümü büyüklüğü ile dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'in sahip olduğu kültür çeşitliliği, kültürel mirasının zenginleşmesindeki en önemli faktördür. 1950 yıllarında kültürel mirasını korumaya yönelik bir sistem kurmaya başlayan Çin, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına oldukça önem vermektedir. Çin'in somut olmayan kültürel mirasını korumasına yönelik ilk yol haritası Çin hükümeti tarafından 31 Mart 2005 tarihinde Devlet Konseyi Genel Ofisi'nin yayınladığı *Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunmasının Güçlendirilmesine Yönelik Görüşler* adlı raporu ile belirlenmiştir. Yayımlanan bu rapor konu hakkında görüşler sunmasının yanı sıra kültürel mirasın korunması konusunda değerli bir rehberlik de sağlamaktadır. Çin hükümeti tarafından yayınlanan bu rapor, 2004 yılının Ağustos ayında Çin'in UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine imza atmasından sonra atılan en önemli somut adım olmuştur. Çin hükümeti bu değerli hazineyi koruma anlayışını halk tabanına da yayabilmek amacıyla 2006 yılında *Çin Kültürel Miras Günü* olarak özel bir gün belirlemiştir. Çin'in Kültürel Miras Günü'nü belirlemesindeki en önemli amaç ülke genelinde mirası korumanın önemi konusundaki farkındalığı artırmaktır. İlk kez 10 Haziran 2006 yılında kutlanan Çin Kültürel Miras Günü her yıl Haziran ayının ikinci Pazar günü kutlanmaktadır.

Çin'in bünyesinde 56 farklı etnik grup barındırması ve buna bağlı olarak çoklu kültür çeşitliliğine sahip olması somut olmayan kültürel mirasın da zenginliğini ve çeşitliliğini sağlamıştır. Çin hükümeti somut olmayan kültürel miras listesini 2007 ve 2009 yıllarında üç grup halinde UNESCO ile paylaşmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Yasa'sının yürürlüğe girmesi ile Çin resmi olarak sahip olduğu mirası koruma konusunda ne kadar kararlı olduğunu ispatlamıştır. Yasa çerçevesine alınan somut olmayan kültürel mirasın ilkeleri ve politikaları, devletin ve hükümetin somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik verdiği önemi yansıtmaktadır. Bugün UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras listesinde Çin'in 40'ın üzerinde kültürel miras ögesi yer almaktadır. Çin'in somut olmayan kültürel mirasları beş farklı kategoride sınıflandırılabilir. Bunlar: sözlü gelenek ve anlatımlar, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, şenlik ve bayramlar, doğa ve evrene ilişkin bilgi ve uygulamalar, geleneksel işçiliktir (Qing & Zheng, 2018, s. 2).

Tablo 1: Çin'in Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

(Kaynak: [https://ich.unesco.org/en/lists?text=®ion\[\]=04&country\[\]=00045&multinational=3#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=®ion[]=04&country[]=00045&multinational=3#tabs) Erişim Tarihi: 15.06.2023)

Kültürel Miras Adı	Kayıt Yılı	Miras Kategorisi
Çin'in Geleneksel Çay İşleme Teknikleri ve İlgili Gelenekler (中国传统制茶技艺及其相关习俗)	2022	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Savaş Sanatı Taijiquan (太极拳)	2020	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
İnsan ve Okyanus Arasındaki Sürdürülebilirliği Sağlamak için Ong Chun/ Wangchuan/ Wangkang Töreni, Ritüelleri ve İlgili Uygulamalar (送王船)	2020	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Tibet Şifalı Banyosu, Çin'in Tibet Halkı Arasında Yaşam, Sağlık ve Tedavi ile İlgili Bilgi ve Uygulamalar (藏医药浴法)	2018	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Yirmi Dört Güneş Terimi, Çin'deki Zaman Bilgisi ve Güneşin Yıllık Hareketinin Gözlemlenmesi ile Geliştirilen Uygulamalar (二十四节气)	2016	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Zhusuan, Abaküs Kullanılarak Matematiksel Hesaplama Bilgisi ve Uygulamaları (中国珠算)	2013	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Fujian Kukla Uygulayıcılarının Gelecek Nesilleri Eğitmek için Kullandığı Strateji (福建木偶戏后继人才培养计划)	2012	Korumanın İyi Uygulamaları Kaydı
Hezhen Yimakan Hikâye Anlatımı (赫哲族伊玛堪)	2011	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Çin Gölge Oyunu (中国皮影戏)	2011	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Meshrep (麦西热甫)	2010	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Çinli Jong Türü Gemilerde Kullanılan Su Geçirmez Bölme Teknolojisi (中国水密隔舱福船制造技艺)	2010	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Çin'in Hareketli Ahşap Bloklardan Oluşan Baskı Yöntemi (中国活字印刷术)	2010	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Pekin Operası (京剧)	2010	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Geleneksel Çin Tıbbı, Akupunktur ve Yakı (中医针灸)	2010	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Geleneksel Li Tekstil Teknikleri: Eğirme, Boyama, Dokuma ve Nakış (黎族传统纺染织绣技艺)	2009	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Çin Ahşap Kemer Köprüleri İnşa Etmek için Kullanılan Geleneksel Tasarım ve Uygulamalar (中国木拱桥传统营造技艺)	2009	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

Kültürel Miras Adı	Kayıt Yılı	Miras Kategorisi
Qiang Yeni Yıl Festivali (羌年)	2009	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
Dong Etnik Grubunun Geleneksel Şarkısı (侗族大歌)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Xi'an Davul Müziği (西安鼓乐)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Çin İpek Böceği ve Geleneksel İpek Dokuma İşçiliği (中国传统桑蚕丝织技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Nanyin (南音)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Nanjing Yunjin Dokuma İşçiliği (南京云锦织造技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Geleneksel El işi Xuan Kâğıdı Sanatları (宣纸传统制作技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Yueju (Kanton) Operası (粤剧)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Gesar Epik Geleneği (格萨 (斯) 尔)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Longquan Seladonlarının Yapımında Kullanılan Geleneksel Pişirme Teknolojisi (龙泉青瓷传统烧制技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Regong Sanatları (热贡艺术)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Tibet Operası (藏戏)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Manas (玛纳斯)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Moğol Şarkı Söyleme Sanatı, Khoomei (蒙古族呼麦歌唱艺术)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Hua'er (花儿)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Çin'in Kore Etnik Grubunun Çiftçi Dansı (中国朝鲜族农乐舞)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Çin Kaligrafisi (汉字书法)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
Çin Mühür Sanatı (金石篆刻)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi

Kültürel Miras Adı	Kayıt Yılı	Miras Kategorisi
Çin Kâğıt Kesme Sanatı (中国剪纸)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Ahşap Çerçevesiz Yapılar için Çin'in Geleneksel Mimari İşçiliği (中国传统木结构建筑营造技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Ejderha Teknesi Festivali (端午节)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Mazu İnancı ve Gelenekleri (妈祖信俗)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Çin'in Oyulmuş Blok Baskı Tekniği (中国雕版印刷技艺)	2009	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Kun Qu Operası (昆曲)	2008	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Guqin Müzik Aleti ve Müziği (古琴艺术)	2008	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Xinjiang Uygur Makamı (新疆维吾尔木卡姆艺术)	2008	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi
Urtiin Duu, Moğol Geleneksel Halk Şarkısı (蒙古族长调民歌)	2008	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi

Çin'in Somut Olmayan Kültürel Mirası Dijital Olarak Koruması, Sergilemesi ve Turizme Etkisi

Somut olmayan kültürel miras bir ülkenin veya topluluğun yıllar boyunca edinmiş ve nesilden nesile taşımış olduğu kültürel çeşitliliğini, uygulanan pratiklerini, ifadelerini, bilgi ve yeteneklerini ifade etmektedir. Somut olmayan kültürel mirasın korunması özellikle Çin gibi uzun bir tarihe ve derin kültürel özgün farklılıklara sahip ülkeler için son derecede önemlidir. Somut olmayan kültürel mirasın bir değer göstergesi olduğu göz önüne alındığında, bir topluluğun veya ülkenin tarihi ne kadar geçmişe dayanıyorsa, kaybedeceği değerlerin de o kadar çok olduğu görülebilir. Bu sebeple Çin, çoklu kültür çeşitliliği sebebiyle sahip olduğu somut olmayan kültürel mirasın korunmasına önem vermekte ve bu bağlamda Çin hükümeti stratejilerini izleyerek gerekli önlemleri almaktadır.

Çin hükümeti özellikle son on yılda değerli hazine somut olmayan kültürel mirası korumak ve güçlendirmek adına birçok önemli adım atmıştır. Bu adımlarla Çin, önceki *On İkinci Beş Yıllık Plan* döneminden hedeflerin belirlenmesinden sonra aktif olarak *ulusal ekonominin temel endüstrisi olarak kültür endüstrisini geliştirmek* aşamasına ilerlemiştir. 2012 yılında resim, metin, ses ve video gibi çeşitli araçları kullanarak kaynak toplamayarak yetkin bir ekran oluşturmayı amaçlayan *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Dijital Olarak Korunması Projesi* Kültür Bakanlığı'nın 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan *Kültürel Reform ve Gelişim Planı*'na dâhil edilmiştir. Bu gelişme sonucunda Çin Milli Kütüphanesi *Çin'in Hatıraları* adlı projeyi başlatmış ve bu proje Çin'in somut olmayan kültürel miras öğeleri de dâhil Çin'in kentsel ve kırsal alanlardaki kültürel mirasını tanıtan bir projedir (Tian & Tang, 2015, s. 7). "13. Beş Yıllık Plan "kültür endüstrisinin ulusal ekonominin temel endüstrisi haline geleceği" yönünde bir yaklaşım sunmaktadır (Ch'ng vd., 2019)". Bunu sağlamak da Çin için ancak sahip olduğu hazineleri günümüz şartlarının sunduğu en gelişmiş teknolojiye sahip yöntemleri kullanarak muhafaza etmesi ve sergilemesi ile mümkündür.

Çin, somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesine katıldığı yıldan itibaren sahip olduğu bu değerli hazineleri korumak adına birçok alanda farklı düzenlemeler hayata geçirmiştir. "Çin Kültür Bakanlığı beş set halinde yayınladığı toplam 1557 öge ve 3610 uzantı dâhil olmak üzere ulusal somut olmayan kültürel miras

listelerinin ve kademeli olarak ulusaldan yerele çok katmanlı bir koruma sistemi kurmuştur (Chang vd., 2022).” Aynı zamanda Çin’in Somut Olmayan Kültürel Miras’ını koruma hususunda kaynakları, arşiv tabanlı depolama yöntemi ve dijital depolama yöntemi olmak üzere iki şekilde depolamaktadır. Arşiv tabanlı depolama yöntemi genellikle fotoğraflama yoluyla belirli bir taşıyıcı kullanarak mirasa yönelik ses kaydı, video kaydı, görüntü gibi fiziksel dosyalar oluşturmaya dayanır. Bu depolama yöntemi Çin’deki somut olmayan kültürel mirasın korunması hususunda önemli kaynaklar sunmaktadır (Chen & Gao, 2013, s. 59). Ancak, arşiv tabanlı depolama hala yerel bir depolama sitemidir ve kaynakların kolay bir şekilde elde edilmesini ve ulaşılmasını engelleyen bir yöntemdir. Öte yandan, dijital kaynakların hızla birikmesi sonucunda bu kaynakların nasıl saklanacağı konusunda endişeler olsa da (Zhou vd., 2019, s. 92), dijital depolama yöntemi kültürel mirasın korunması hususunda ana akımlardan biri haline gelmiştir.

Son dönemlerde teknolojik gelişmeler ile adından sıklıkla bahsettiren Çin, teknolojiyi sahip olduğu değerli hazineler olan somut ve somut olmayan kültürel mirasın tanıtılması, korunması ve anlatılmasında da yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Teknolojinin Çin müzelerindeki erken kullanımı müzelerin ve eserlerin yönetimi ile sınırlıyken bugün devlet birimleri, kuruluşlar veya bireysel çabalarla çevrimiçi veya çevrimdışı alanlarda ve bu alanlardaki platformlarda veya sergi, müze gibi fiziksel mekân sunumlarında teknolojinin son trendlerini görmek mümkündür. Bu teknolojiler çoklu dil desteği sağlayan eserler hakkındaki bilgilerin dinlenebildiği basit teknoloji el cihazlarından, söz konusu tarihi eserin 3 boyutlu modelinin interaktif olarak incelenebildiği üç boyutlu gözlüklere, artırılmış gerçeklikten, sanal gerçeklik sunan platformlara kadar uzanmaktadır. Söz konusu teknolojiler hem bahsi geçen somut olmayan kültürel miras eserinin korunması, hem de en iyi şekilde sergilenmesi hususunda maksimum fayda sağlamaktadır.

Çin’in kültürel değerlerinin korunması, tanıtılması ve sergilenmesi hususunda teknolojinin verimli bir şekilde kullanıldığı ve uygulandığı örneklerden birisi de Çin’in Zhejiang (浙江)eyaleti, Hangzhou (杭州) şehrinde bulunan Liangzhu Müzesi’dir (良渚博物院). Söz konusu müze Liangzhu kültürüne¹ ait arkeolojik buluntulara ev sahipliği yapmaktadır. “Lianzghu Müzesi yaklaşık olarak 10.000 metrekarelik bir alan üzerinde Liangzhu kültürünü korumak, araştırmak, sergilemek ve tanıtmak amacıyla kurulan arkeolojik site müzesidir. 2005 yılının Mart ayında müzenin temeli atılmış, 2008 yılının Ekim ayında ise halka açılmıştır. 2017 yılında Liangzhu kültürü ve bölgesindeki arkeolojik buluntular dikkate alınarak, müzedeki güncellemeler yapılmış ve müze 2018 yılı Haziran ayından yeniden ziyarete açılmıştır. Müze ünlü İngiliz mimar David Chipperfield tarafından sanat ile doğanın, tarih ile modernitenin uyumlu füzyonu somutlaştırılarak tasarlanmıştır. Müzenin sergi alanı 4000 metrekareden fazla bir alanı kapsamaktadır. Su Kasabası Zeguo, Kutsal Medeniyet Ülkesi ve Ulusun Yeşim Ruhu olmak üzere üç farklı sergi salonu bulunmaktadır. Bu sergi salonları Liangzhu bölgesi ve bölgeye ait kültürel mirası, arkeolojik buluntuları kapsamlı bir şekilde üç boyutlu ve gerçeklik teknolojisi ile canlı bir şekilde sergilemektedir. Liangzhu kültürü yaklaşık olarak 5300-4300 yıl öncesine aittir. Müzede Liangzhu kültürü dönemine ait yeşim taşı, taş, çanak çömlek ve lake ahşap eşya gibi altı yüzden fazla çeşitli değerli kültürel kalıntı sergilenmektedir. Müze kültürel değerleri sergileme hususunda gelişmiş görüntüleme yöntemlerini ve araçlarını rasyonel bir şekilde kullanmakta ve geleneksel sergileme yöntemini dijital sergileme yöntemi ile birleştirmektedir. Aynı zamanda ziyaretçilerin arkeolojik kalıntıları ziyaret etme deneyimlerini geliştirmek ve müzenin sınırlı büyüklükteki sergi alanını genişletmek için müzede büyük ölçekli yağlı boya tablolar, sahne restorasyonu, dijital multimedya ve 3D baskı gibi yeni teknolojiler verimli şekilde kullanılmaktadır.

Liangzhu Müzesi 1 Kasım 2020’den itibaren ziyaretçilerin deneyimlerini geliştirmek için artırılmış gerçeklik teknolojisini kullanmaya başlamış ve müze ziyaretçilerinin akıllı gözlükler ile sanal nesnelere ve bilgileri görmelerini sağlamıştır. Liangzhu Müzesi’nde ziyaretçilerin deneyimlerini geliştirmeye yönelik kullandığı bu teknolojik yöntem, Çin’in diğer müzelerinde de başvurduğu bir yöntemdir. Bu durum Çin’in kültürel mirasın sergilenmesinde teknolojiyi ne denli etkin kullandığının bir göstergesi olup turizmi olumlu yönde etkilemektedir.

Aynı şekilde son dönemde sanal gerçeklik gözlükleri de Çin’deki müzelerde aktif olarak kullanılmaktadır. VR teknolojisi ile ziyaretçiler, tarihi yerleri ve eserleri daha sürükleyici ve etkileşimli bir şekilde keşfedebilir hale gelmişlerdir. “Liangzhu Müzesi içerisindeki Liangzhu Şehrinin Arkeolojik Harabeleri dijital deney salonunda “bir sanal gerçeklik (VR) kulaklığı takan ve iki oyun kumandasına sahip olan kullanıcılar, Liangzhu’daki insanların nasıl yaşadığına dair fikir edinmek amacıyla balık tutmayı ve gevik avını deneyimlemektedirler. Başka bir oyunda,

¹ Liangzhu kültürü aynı zamanda yeşim taşı kültürü olarak da bilinmektedir.

kullanıcılar eyaletin Mojjiaoshan Sarayını görebilmekte ve Liangzhu halkının kurban törenine katılarak inançlarını ve sosyal hiyerarşisini tanıma fırsatını yakalamaktadırlar (Yan & Yichang, 2020)”.

Çin’in birçok farklı müzesinde farklı tarihsel dönemler veya olaylar hakkında ilgi çekici ve bilgilendirici anlatılar oluşturmak için projeksiyon ekranları kullanılmaya başlanmıştır. Bu ekranlar, görüntüleri duvarlara veya farklı yüzeylere yansıtmak için ileri teknoloji kullanmakta ve ziyaretçiler için dinamik ve ilgi çekici bir görsel deneyim yaratma konusunda başarıya ulaşmaktadır. Dokunmatik ekranlar ve multimedya sistemleri dâhil olmak üzere etkileşimli 2D, 3D ekranlar, ziyaretçilere daha ilgi çekici ve etkileşimli bir deneyim sağlamak için Çin müzelerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu sergiler, ziyaretçilerin sergileri daha uygulamalı bir şekilde keşfetmelerine ve tarih ve kültürü daha dinamik ve ilgi çekici bir şekilde öğrenmelerine olanak tanımaktadır. Bunların yanı sıra pek çok Çin müzesi artık ziyaretçilerin akıllı telefonlarını veya bilgisayarlarını kullanarak erişebilecekleri sergiler sunmaktadır. Bu sergiler, ziyaretçilerin tarih ve kültür hakkında daha ilgi çekici ve etkileşimli bir şekilde bilgi edinmelerine olanak tanıyan sesli rehberler, sanal turlar veya etkileşimli oyunlar ile zenginleştirilmiş olup, sayıları devlet tarafından özellikle Covid-19’dan sonra özel çabalarla halkın kültürel ihtiyaçlarını gidermek adına artırılmıştır.

Çin müzelerinde kültürel eserlerin sergilenmesi için kullanılan yöntemler göz önüne alındığında Çin hükümetinin ülkenin sahip olduğu hazineler hakkındaki bilgileri daha geniş kitlelere ulaştırabilmek için basılı yayınlardan ziyade yaygın olan internet ağını ve bu ağ vasıtası ile ulaşılabilecek platformları tercih ettiği çıkarımını yapmak zor olmayacaktır. Çünkü dijital yöntemler, geleneksel yöntemler ile kıyaslandığında daha geniş kitlelere ulaşabilmekte, zaman, mekân, yer ve hız açısından üstün avantajlara sahip durumdadır. Bunun dışında dijital platformlara taşınan veri sergilenen eserin üzerinde daha kolay bir şekilde analiz ve araştırma yapılmasına da olanak sağlamaktadır.

Sonuç

UNESCO tarafından 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* kapsamında Somut olmayan kültürel mirasın önemi ve korunması konusunda, yeni kuşakların daha fazla bilinçlendirilmesi gerektiği üzerinde yoğunlaşmıştır (UNESCO, 2021). Bir toplumun temel yapı taşı olan bireylerin en temel vazifelerinden biri de sahip oldukları kültürün korunması (Akkuş, 2020, s. 620), yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Kültürel değerlerin korunması, gelecek kuşaklara aktarılması için toplumların kültürel değerlerine sahip çıkmaları gerekmektedir.

Somut olmayan kültürel miras, uzun, köklü tarihi ve gelenekleri ile binlerce yıl öncesine dayanan Çin medeniyetinde kendine yer edinmiş ve söz konusu kültürel mirasa ait değerlerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Geniş bir coğrafyaya sahip olan Çin’in sahip olduğu etnik çeşitliliği Çin’in farklı bölgelerindeki gelenek ve göreneklerini, masal, şiir, şarkı, dans, opera, drama, sahne sanatları, el sanatları, festivalleri gibi somut olmayan kültürel miras öğelerini zenginleştirmiştir. Geleneksel değerlerine bağlı olan ve bugün hala geleneksel değerlerini yaşatmaya devam eden ve aynı zamanda geçmişle bugünün aynı anda yer aldığı Çin somut olmayan kültürel miras öğelerini koruyarak ve sahip çıkarak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti’nin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına yönelik yasanın yürürlüğe girmesi, Çinin resmi olarak sahip olduğu somut olmayan kültürel mirası koruma hususundaki kararlılığının bir göstergesidir. Aynı zamanda ilgili yasa çerçevesinde somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik alınan karar ve ilkeler Çin hükümetinin bu mirası korunmasına verdiği önemi göstermektedir. Nitekim bugün UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Miras listesinde Çin’e ait 40’in üzerinde kültürel miras öğesi yer almaktadır. UNESCO’nun listesinde Çin’e ait bu kadar çok sayıda somut olmayan kültürel miras öğesinin yer alması Çin’in etnik çeşitliliğinin sebep olduğu kültürel çeşitlilikten kaynaklanmaktadır.

Teknolojik gelişmeler ile adından sıklıkla bahsettiren Çin, teknolojiyi sahip olduğu somut olmayan kültürel mirası korunması, geliştirilmesi, tanıtılması, anlatılmasında da sıklıkla kullanılmaktadır. Günümüzde Çin’de bulunan birçok çevrimiçi ve çevrimdışı alanlardaki platformlarda veya sergi, müze gibi fiziksel mekân sunumlarında teknolojinin kullanımını görmek mümkündür. Bu teknolojiler arasında çoklu dil desteği sunan ve eserler hakkında bilgilerin dinlenebildiği cihazlar, tarihi eserin 3 boyutlu modelinin incelendiği üç boyutlu gözlükler, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik sunan platformlar bulunmaktadır. Çin’in somut kültürel mirasın tanıtılması, sergilenmesi ve korunması hususunda teknolojiyi kullanması somut olmayan kültürel değerlere, ziyaretçilerin

kültürel miras deneyimlerini zenginleştirmeye ve aynı zamanda sahip olduğu kültürel değerleri etkili bir şekilde tanıtmaya verdiği önemin bir göstergesidir.

Aynı zamanda, dünyadaki birçok ülke gibi Çin de somut olmayan kültürel mirasın korunması hususunda bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Somut olmayan kültürel miras intihali herhangi bir kişi ya da kurumun, kasıtlı veya kasıtlı olmayarak, uzun süredir bir ülkeye, bölgeye veya etnik gruba ait olduğu bilinen, kullanılan, yararlanılan, üretilen bilgi, teknoloji, yöntem, eser ve pratiklerin patent, marka veya fikri mülkiyet hakları çerçevesinde sahipliğini üstlenmesidir.

Dünya üzerinde birçok ülke gibi Çin de bu sorunla birçok kez karşı karşıya kalmıştır. Bu konudaki örneklerden en bilineni yabancı bir iş adamının Jingtai olarak bilinen ve metal veya porselen gibi yüzeylere uygulanan metal tel ve şeritler yardımıyla oluşturulmuş bölümlere boya enjekte edilmesi işlemine dayanan üretim tekniğinin, Pekin Sanat Fabrikasından çalınması ve tekniğin sahipliği için patent alınmasıdır. Bu olay Çin için maddi ve manevi anlamda büyük bir kayba sebep olmuştur.

Benzer şekilde dünya üzerinde çok popüler olan ve büyük bir pazar payına sahip olan geleneksel Çin tıbbında kullanılan bazı bitkisel ilaç formülleri yabancı ilaç şirketleri tarafından kullanılmaktadır. Çinliler tarafından binlerce yıldır kullanılan bu özel reçetelerin patent haklarının kaybedilmesi patent kaydını yapan büyük ilaç şirketlerinin devasa karlar elde etmesine neden olurken, Çin'in de aynı şekilde çok büyük kayıplar yaşamasına neden olmuştur.

Somut olmayan kültürel miras öğeleri halk tarafından üretildiği için gizlilik ihtiva etmez. Dolayısı ile günümüz gelişmiş teknolojilerin kullanılması vasıtası ile tekrar üretilmeye, çözümlenmeye, yayınlanmaya müsaittir. Fakat bu beraberinde istenmeyen durumları da getirmektedir. “Örnek olarak; Mulan adıyla bilinen Amerikan yapımı animasyon filmi bir Çin masalından yola çıkarak yapılmış ve dünya çapında 2 milyar dolardan fazla gelir elde etmiştir. Bu somut olmayan kültür mirasının bedelsiz kullanımının tipik bir örneğidir (Qing & Zheng, 2018)”. Benzer izinsiz kullanım ve hak ihlalleri ile sadece anonim eserler değil, günümüzde Çin mühür sanatı, Çin kaligrafisi, Nanjing Yunjin broker işçiliği, Çin kâğıt kesme sanatı, Halk müziği gibi alanlarda somut olmayan kültürel miras eserleri üreten sanatçılar da yüz yüze gelmektedirler.

Kaynakça

- Akkuş, Ç. (2020). Türk dünyası öğrencilerinin Unesco somut olmayan kültür mirası değerlerine ilişkin bilgi ve deneyim düzeylerinin karşılaştırılması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 608-624. DOI: 10.30783/nevsosbilen.772492.
- Amato, F., Martellozzo, F., Nolè, G., Murgante, B. (2017). Preserving cultural heritage by supporting landscape planning with quantitative predictions of soil consumption. *Journal of Cultural Heritage*, 23, 44–54. DOI:10.1016/j.culher.2015.12.009.
- Ch'ng, E., Cai, S., Leow, F. T., Zhang, T. E. (2019). Adoption and use of emerging cultural technologies in China's museums. *Data in brief*, 25 (2019) 104067. <https://doi.org/10.1016/j.culher.2018.11.016> .
- Chang, J., Long, C., Lu, S., Han, R. (2023). Does government positively support the spatial distribution of ICH? Evidence of data from the Yangtze Delta Region of China. *Sustainability*, 15(1), 697. <https://doi.org/10.3390/su15010697>.
- Chen, J., & Gao, N. (2013). Retrospect and prospect of research on the protection of intangible cultural heritage in China. *Archives Science Study*, 5, 58–62.
- Corrinne, D. F. (2015). Eski Çin'in yeniden keşfi. (E. Gökteke, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- David Chipperfield Architects (2007, 09 13). 07 Mayıs 2023 tarihinde <https://divisare.com/projects/18422-david-chipperfield-architects-christian-richters-liangzhu-culture-museum> adresinden erişildi.
- Kafesoğlu, İ. (1992). *Türk Millî Kültürü*. Boğaziçi Yayınları.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, Sayı 82, 19-31.

- Liangzhu Bowuyuan Jianjie Web Sitesi: 07 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.lzmuseum.cn/BoWuYuanJianJie/index.html> adresinden erişildi.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 2013, Yıl 25, Sayı 100.
- Qing, L. & Zheng, L. (2018). On protection of intangible cultural heritage in China from the intellectual property rights perspective. *Sustainability*, 10, 4369.
- Robbins C. (2010). Beyond preservation: new directions for technological innovation through intangible cultural heritage. *International Journal of Education and Development Using Information and Communication Technology*, 6.2, 115–118.
- Rusalic, D. (2009). Making the intangible tangible: the new interface of cultural heritage. The Institute of Ethnography SASA.
- Tian, M. & Tang, G. The conception and practice of [memory of china] project. *Journal of the National Library of China*, 1, 3–9.
- Torres, M. (2002). UNESCO: Universal Declaration on Cultural Diversity. UNESCO.
- Tunçer, M.(2017). Dünden bugüne kültürel miras ve koruma. Gazi Kitapevi.
- Uzunel, Ö. & Özdemir, B. Ş. (2022). Somut kolektif hafızanın kayıt altına alınmasında çağdaş teknolojilerin kullanımı: Lazer tarayıcılar. *Neşebir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Dijitalleşme Özel Sayısı*, 270-286. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1125202>.
- Wu, Y. & Huang, Y. (2020, 11 04). *Liangzhu Museum attracts young people with AR, VR technologies*. <https://news.cgtn.com/news/2020-11-04/Liangzhu-Museum-attracts-young-people-with-AR-VR-technologies-V90pnmfS7K/index.html>.
- Yan, W. & Yichang, H. (2020). *Liangzhu Museum attracts young people with AR, VR technologies*. CGTN.
- Yang, A. (2021). International journal of frontiers in sociology, digital protection mode of intangible cultural heritage in China. *International Journal of Frontiers in Sociology*, Vol. 3, Issue 16,104-113.DOI: 10.25236/IJFS.2021.03161.
- Yang, A. (2021). Digital protection mode of intangible cultural heritage in China. *International Journal of Frontiers in Sociology*, Vol.3, Issue 16, 104-113. DOI: 10.25236/IJFS.2021.031616.
- Zhai, S., Liu D., Xu, X. (2019). Long-term preservation of intangible cultural heritage digital resources under the scope of rescue protection. *Library Tribune* 1, 9–15.
- Zhou, M., Geng, G., Wu, Z. (2012). *Digital preservation technology for cultural heritage*. Springer.
- Zhou, Y., Sun, J., Huang, Y. (2019). Digital preservation of intangible cultural heritage in China: a survey. *Preservation, Digital Technology & Culture*, 48(2), 95-103. <https://doi.org/10.1515/pdte-2019-0004>.
- UNESCO (2023). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>

EXTENDED SUMMARY

China, with its illustrious history spanning 4000 years, abundant cultural diversity, and impressive technological advancements in the 21st century, emerges as a civilization deeply committed to the preservation of its traditional heritage. Over the course of its millennia-long existence, China has been the cradle of remarkable inventions, a center of intellectual and artistic achievements, and the homeland of numerous ethnic groups, each contributing to the rich tapestry of Chinese culture. This deep-rooted cultural heritage has been thoughtfully handed down through generations, solidifying China's position as one of the world's oldest and most continuous civilizations.

At the core of this extensive legacy lies intangible cultural heritage, serving as a unique vessel carrying the practices, habits, and ways of thinking that have shaped various civilizations, including China, throughout history. These intangible elements have transcended time and continue to resonate with contemporary society, creating a bridge that links the past with the present, fostering a sense of continuity and shared heritage.

China's vast geographical expanse, accommodating diverse ethnic groups with distinct customs and traditions, has further enriched its intangible cultural elements. From the poetry and music of ancient dynasties to the intricate craftsmanship of traditional arts and the exuberance of festive celebrations, the nation's cultural diversity exemplifies the coexistence and mutual influence of various cultural expressions. Nonetheless, amidst this extraordinary diversity, some cultural treasures were lost across the ages due to insufficient preservation awareness and technological limitations during earlier times.

In the modern era of unprecedented technological advancements, China has wholeheartedly embraced the potential of advanced technology in its endeavor to safeguard, promote, and exhibit its intangible cultural heritage. By harnessing digital platforms, augmented reality, virtual reality, and multilingual support, the country showcases its cultural heritage in museums and online spaces, reaching a global audience. This seamless integration of tradition and technology underscores China's unwavering commitment to preserving intangible cultural values while offering immersive and enriching experiences for visitors and enthusiasts alike.

Nevertheless, China faces an ongoing challenge in safeguarding its intangible cultural heritage from plagiarism and unauthorized appropriation by foreign entities. Incidents of misappropriation, where traditional techniques and medicinal formulas have been exploited without due acknowledgment, have led to significant financial and moral losses to the nation. The preservation of intangible cultural heritage demands not only technological solutions but also robust legal frameworks and international cooperation to effectively address such challenges.

Moreover, the inherently public nature of intangible cultural heritage not only allows for reproduction and analysis through modern digital technologies but also encourages a deeper understanding of cultural heritage. However, this accessibility also gives rise to concerns about unregulated and unauthorized usage. Instances of Chinese folklore being adapted in a popular American-made movie serve as a striking example that highlights the intricacies of safeguarding cultural elements while simultaneously facilitating cross-cultural exchange on a global scale.

Responding to these challenges, China has taken significant strides by enacting laws, such as the Law on the Protection of the Intangible Cultural Heritage, signaling the nation's resolute dedication to safeguarding its invaluable cultural assets. Additionally, the country has embarked on digital preservation strategies, making it a cornerstone of its cultural reform and development plan. Elevating the role of digital repositories and databases in long-term heritage conservation ensures the continuous preservation and accessibility of intangible cultural heritage for generations to come.

However, the journey to preserve intangible cultural heritage in the digital age is far from complete. Scholars and cultural authorities continue to explore strategies and methods to reinforce protection against misappropriation while fostering responsible cultural exchange. The establishment of comprehensive frameworks for digital preservation, encompassing data ownership, copyright, and international dissemination, remains imperative in safeguarding the integrity and authenticity of intangible cultural heritage.

In conclusion, China's unwavering commitment to preserving its intangible cultural heritage stands as a profound testament to the nation's profound respect for cultural diversity and human rights. In an era of rapid technological change, the fusion of traditional practices with modern advancements offers promise in sustaining

cultural heritage, transcending time, and creating meaningful connections between the past and the present. To ensure a vibrant and enduring cultural legacy, it is imperative for China and the global community to collaboratively address the ethical, legal, and technical intricacies associated with safeguarding intangible cultural heritage. By doing so, the world can celebrate the richness and diversity of human cultural heritage and foster a more interconnected and harmonious global community. Through collective efforts, the preservation of intangible cultural heritage becomes a shared responsibility, uniting nations and generations in cherishing the invaluable treasures of human cultural heritage.